

ХРИСТО БОТЕВ - „НА ПРОЩАВАНЕ“

СИЛАТА И ОБЯНИЕТО НА БУНТОВНИКА

Лирическият герой в поемата на Христо Ботев „На прощаване“ е верен на избора от него път към свободата на народа. Представител на ново поколение борци за освобождение, той е носител на конкретно исторически и национално значими ценности, мотивиращи цялостното му поведение.

Вътрешният духовен свят на лирическият герой е на границата между настоящето и бъдещето, символизиращи робството и свободата. Контрастът в преживяванията е графично представен. На „таз турска черна прокуда“ се противопоставя ентузиазмът от мисълта за евентуалното преминаване на „тиха бяла Дунава“. Пътят към дома, към родното е път към битката за свобода. Тя вещае и възможен трагичен финал, допълващ контраста на изживяванията. Затова и те имат графичен израз:

*Бяло ми месо по скали,
по скали и по орляци,
черни ми кърви в земята,
в земята, майко, черната!*

Двустихието: „Бяло ми месо по скали, / по скали и по орляци...“, внушава поетичната идея за бъдещо жертвено безсмъртие. То е дълбоко почувствано от героя. Черната мъка от евентуалната физическа смърт е реално преживяване, метафорично изразено чрез „черни ми кърви в земята, / в земята, майко, черната!“ Контрастът „бяло - черно“ е художествено въздействащ.

Мисълта за евентуалната смърт по пътя към победата, изразена в началото на творбата: „че може млад да загина“, и в края: „аз може млад да загина...“, мотивира категоричния избор на героя: „свобода и смърт юнашка“. Точно тези „две думи заветни“ очертават параметрите на търсенето и се превръщат не просто в дилема, а в алтернатива на живота му.

Водещ мотив за революционно поведение на лирическият герой в поемата „На прощаване“ е любовта към родината:

*та сърце, майко, не трае
да гледа турчин, че бесней
над бащино ми огнище:
там, дето аз съм пораснал
и първо мляко засукал;
там, дето либе хубаво
там, дето баща и братя,
черни чернеят за мене!...*

На тази любов към родния дом и неговите обитатели - като част от родовото пространство - се противопоставя омразата към врага:

*Но кълни, майко, проклинай
таз турска черна прокуда,
дето нас млади пропъди
по тази тежка чужбина
да ходим, да се скитаме
немили, клетки, недраги!*

Дори заръката към майката за поведението на „моите братя невръстни“ е свързана с омразата към врага:

*затуй, че клетник не трая
пред турци глава да скланя,
сюрмашко тегло да гледа!
и дето срещнат душманин,*

*със куршум да го поздравят,
а пък със сабя помил ват...*

Героят на Христо Ботев в поемата „На прощаване“ носи не само вътрешна убеденост в необходимостта от участие в борбата за освобождение на родината от чуждо потисничество, но и сила на духа да осъществи намеренията си:

*Аз вече пушка нарамих
и на глас тичам народен
срещу врагът си безверни.*

В лирическата си изповед самият герой се определя като „хайдутин“, „бунтовник“ и емигрант - един от всички „немили, клети, недраги“ хъшове. Той е целеустремен и последователен в защитата на избора от него път. Вижда себе си като син, брат, любим човек и четник. Познава силните страни на характера си, за които говори открито. Той е: „със сърце мъжко, юнашко“, воюва за „честта, майко, юнашка“, дистанцира се категорично от несправедливия упрек: „Нехрани-майка излезе!“ В този смисъл е напълно приемлива и себепреценката за неговата „песен юнашка“ - импонираща напълно на „сърце юнашко“. Той е и „клетник“, и „сиромас“ - но с чест и достойнство, със съзнание за дълг и необходимост от пример в борбата, който трябва да бъде последван от още по-младите представители на родовия свят.

Обаянието на бунтовника революционер е заложено в неговите силни лични чувства, съчетани с патриотичния му порив:

*Не плачи, майко, не тъжи,
.....
Но кълни, майко, проклинай
.....
ах, утре като премина
през тиха бяла Дунава!
Готов е на саможертва:
Там аз за мило, за драго,
за теб, за баща, за братя,
за него ще се заловя,
пък... каквото сабя покаже,
и честта, майко, юнашка!*

Смело и последователно богатото въображение на лирическия герой очертава идеала в края на изповедта не скрива личните си очаквания от изхода на борбата:

*Дружина тръгва, отива,
пътят е страшен, но славен:
аз може млад да загина...*

Чувствата, ситуирани в пространството на познатия бит, правят героя земен, обикновен, разбираем.

Двете поетични картини (на евентуалната смърт и на мечтаното победно завръщане) дават нагледна представа за надмогването на страха от смъртта чрез силна синовна обич и сърдечна привързаност:

*дълбоко ще ми въздъхнат
две сърца мили за мене-
нейното, майко, и твоято!
И две щат сълзи да капнат
на стари гърди и млади...*

Силното народностно чувство на лирическия герой е разкрито посредством многобройните повторения във фолклорен дух (наред с „майко“ са използвани „мале“ и „майно льо“), „га“, „па“ и познатите от юнашките песни постоянни епитети („сърце юнашко“, „лични юнаци“). Топло и сърдечно е фикционалното общуване с

майката, за срещата, с която лирическият герой мечтае - въпреки реалистичната преценка на обстоятелствата.

Революционният път на Ботевия лирически герой, носещ в максимална степен автобиографични черти, се осмисля от съчетанието на идеала с патриотичния дълг. Но в основата на всяка негова преценка стои връзката с близките. Затова чрез възклицанията („ах“, „льо“) е разкрита увличащата сила на борбата („ах, утре като премина“; „о, тогаз, майко юнашка!/ О, либе мило, хубаво!“). Чрез антитезата (между свои и чужди, между родината и „тежка чужбина“, между идеала и действителността, между смъртта и героичния подвиг) се очертава по-отчетливо притегателната сила на борбата, в която героят участва всеотдайно до жертвеност. Много убедително възторгът от евентуалната победа е изразен посредством градацията на повелителните глаголни форми в предпозиция в картината на победното завръщане:

*Берете цветя в градина,
късайте бръшлян и здравец,
плетете венци и китки
да кичим глави и пушки!*

Качествата на лирическият герой в поемата „На прощаване“ са показани и чрез връзката между темата за родината и проблема за свободата. Народът е видян като първопричина за борбата („и на глас тичам народен“, „затуй, че клетник не трая“). Борбата за свобода е път, средство и цел едновременно за мотивирания човек, готов да потърси алтернатива на досегашното си съществуване. Ето защо представата за близостта на лирическият герой с народа е внушена не само посредством неговия социален произход, но и чрез езика (обръщенията, фразеологизмите и лексикалните особености на един човек, нежелаещ да се дистанцира от познатото родно пространство – („чедо“ „ сюрмашко тегло“, „думи издума“, „саби змии“, „красно чело“, „либе“).

Особено показателен за силата надуха, носен от лирическият герой, е стихът: „пътят е страшен, но славен“. Тези думи лаконично изразяват алтернативата на борбата. Те визират единството на настоящето и бъдещето, насочват мисълта на възприемателя към истината за трудното преодоляване на жалбата по неизживяната младост. Тя е част от приемствената връзка между поколенията:

*но иди, майко, у дома
и с сърце сичко разкажи
на моите братя невръстни,
да помнят и те, да знаят,
че и те брат са имали,
но брат им падна, загина,
Кажим им, майко, да помнят,
да помнят, мене да търсят
.....
като брата си ще станат
силно да любят и мразят..*

Във финалните стихове на поемата „На прощаване“ лирическият герой се изяснява като реалист, който има представа за настоящето, но в същото време носи и романтичните мечти за бъдещето. Той става изразител на съкровено желание на всеки борец за правда споменът за героичното му дело и смърт да остане съхранен в народната памет - най-голямата гаранция за национално безсмъртие:

*Но... стига ми тая награда -
да каже нявга народът:
умря сиромаш за правда,
за правда и за свобода...*